

Costache Negri

Veneția

Întîia sară

Mai bine voi pe-o lină apă a mă arăta
Decît cu o barcă slabă pe mare a înota.

Sedeam pe malul canalului, și liniștea era mare, căci la ceasul acela numai cînd și cînd trecea cîte o gondolă întîrziată, cu micul fanar ce încet se legăna după lovirea lopății. Un dulce vînt răcoritor ne mîngîia de marea căldură a zilei; și spre trecere de vreme, beam țigarete și priveam la mărețele palaturi acum în risipuri, vorbind între noi de slava și bogățiile lor de odineoară.

Teodor sta mai deoparte și cînta încet o melodie din țara noastră; părea că-mi aducea aminte de patria depărtată. Și eu, ascultîndu-l, nu mă putui opri de a simți oareșcare mîhniciune, gîndind la acele locuri unde-mi petrecusem cei dintîi ani, și de care acum mult pămînt și deosebite țări ne despărțea. Înstrăinarea silită, pentru cine o pătimește, ades are o epohă, unde nici auzind, nici văzînd ceea ce te împregiură, ți se pornesc toate simțirile spre o aducere-aminte de o vreme și de întîmplări trecute; iar într-aceea deplină lipsă, ceea ce rămîne spre a dovedi de ființa omului se împreună într-o singură, puternică patimă, ce pățiții îi zic dorul.

Teodor cînta cuvinte ce numai eu înțălegeam. Cîți la noi le aud și nu vror să le înțăleagă! Acum pană și armonia Europii, scoborîndu-se din scară în scară, sosește în necunoscutele provincii, într-un hal unde mai jos nu poate pica. Dar neastîmpărata iubire a înaintitoarelor prefaceri o înalță într-atîta, încît din vîrful unde ajunge sfarmă și calcă în picioare, fără nici o greutate, rămășițele unor imne patriotice, ce acum se perd cu totul în haosul civilizației noastre.

Antonio, după ce-l ascultă și el cătăva vreme, se sculă și-l lovi peste umăr:

- Ajungă-ți! îi zisă, cu glasul acest trăgănat ce samănă a fi un psalm de îngropare. Noi nu murim încă; sîntem tineri și-avem lungă viitorie înaintea noastră. Cu cîntecul tăcu Teodor, dar nu răspunsă. Voi - prinsă iar a zice Antonio - cu obiceiurile voastre cele asiaticesti - însuși cînticile v-arată traiul - sînteți bucuroși să vă lase cineva în pace, ca fără osteneala drumului să puteți călători într-o lume ce o alcătuiți în închipuirea voastră. Cine știe pen'ce locuri ești tu acum cu gîndul!?

- Nu prea departe, ci chiar în față, zisă Teodor de astă dată; tu vezi, Antonio, acest palat ce stă înaintea noastră, la dînsul gîndeam, iar nu aiurea, și mă poți crede.

La signora Letiția, *padrona* casei, ce sta pe un jilț, împregiurul căruia eram cu toții, începu altă vorbă. Teodor se rădică, și, trecînd pe lîngă dînsa, îi sărută mîna și ne zisă sară bună.

- Curioz îmi pare acest tînăr, zise *la signora* după ce se auzi vuietul păsurilor lui pe scări; curioz cu totul. Să-și mai aducă aminte după atîta vreme și să mai găsească mulțămire de a gîndi la acest palat, de unde pot zice, să nu-l fi ajutat Madona sfîntă, el nu mai ieșea teafăr, poate nici cu viață.

- Cum? întrebă Antonio; ce i s-au întîmplat? Noi nu am aflat nimica. Spune-ne ce este!

- Nu știți, răspunsă Letiția mirîndu-se; apoi dar nu cred, domnilor, c-aș face bine de a vă povesti acea întîmplare a lui; căci el poate vre să nu se mai știe și să se uite.

Dar multele noastre de iznoavă întrebări și rugăminți o înduplecară; se făcu între noi tăcere, și începu dama într-acest chip: „Cinci ani vor fi acum cînd, într-o sară, se opri dinaintea casei mele barca de la Mestri și se scoborî dintr-însa un tînăr, cu o carte de recomandatie de la soră-mea din Verona. Teodor însuși. De-i făcui priimire bună, puteți să vă închipuiți, mai ales de pe ceea ce-mi scria Paolina de dînsul; ș-afară de aceasta, el îmi plăcu cum îl văzui. Și voi știți bine cu toții că femeile, supt clima noastră, nu ascund simțirile lor, atît în prieteșug sau dragoste, cît și-n ură.

De multe ori mergeam cu dînsul în gondolă la Lido, la teatruri, sau supt arcadele de la San Marco; și de ce-l cunoșteam mai mult, de ce-mi era mai plăcută adunarea lui. El atunci nu era așa flegmatic și melancolic, ci, dimpotrivă, îndestul de vioi și vesel; dar întîmplările schimbă pe oameni.

Tinereța mai ales îi supusă celor mai neașteptate prefaceri; și ades aburul înfocat a patimilor, suflând piste dînsa, se veștezește fără vreme, ca floarea cîmpului în lunile verii și supt soarele răsăritului.

Acest palat din față, ce odată a fost una din slavele Veneției, era lăcuit atunce de *signor* Fabrițio, un doctor de pravili, prea înșămnat într-acest oraș, și de *signorina* Bianca, fata lui.

De la contadina smolită cu ochii mari, negri, din care-ți aruncă mii de raze, ce zic atît de mult, pană la dama de rang înalt, cu chipul umbrît de melancolie, cu căutătura umedă și cu sufletul în ochii dulci ca clima Italiei și strălucitori ca soarele ei, rar s-ar fi găsit vreuna de a pute fi mai presus decît Bianca.

În nopțile sănine, cînd alba lumină a lunei se răvarsă în plin și cînd umbra palaturilor de marmoră, tremurînd, se răsfață în oglinda apei, se auzea de multe ori armonii pătrunzătoare; și pe o așa vreme împodobită de fire, omul simțește mai mult decît obicinuit. Diletanți mulți se aduna în casa Biancăi, căci ea era buna cîntăreață; și cu toate că la acele ceasuri de liniște Veneția zăcea în odihnă, se vedea supt ferestrele ei mare număr de gondole pline de ascultători, între care Teodor, cum am aflat mai pe urmă, era unul din cei mai nelipsiți. Ades mă trezeam în melodia acelor serenate, și nu mă depărtam din balcon pană nu tăcea cu totul. Nevrînd, vedeam atunci pe Teodor întorcîndu-se!

Peste puțin dobîndi și el intrare într-acele palat. Cum și în ce chip, nu vă pot spune, căci nu am putut ști. Nu-l mai aud acum, dar într-acea vreme el suna bine din mandolă; mai ales niște ariete napolitane, ce cred că plăcea mult Biancăi, pentru că în urmă ades le cînta amîndoi.

Primblările noastre la Lido tot le făceam, și cîteodată îl întrebam, dar pe departe, de noua lui cunoștință. El îmi răspundea, însă vedeam că-l supăra acea vorbă, ș-așa nu-i mai ziceam nimica. Într-o sară, după o serenată îndelungată, proaspete fiindu-mi încă în minte cîntările ce răsunaseră în față, vă mărturisesc că mă lovi un fel de zulie ce mă cuprinsă fără veste; și cu toate că știți pe Teodor, că și acum cam este favoritul meu, însă nu voi prescrie deosăbitele tulburări ce m-au năcăjit într-acea noapte.

Acole stătu și-și opri graiul *la signora*, ca cînd ar fi vrut să-și aducă aminte cu de-amăruntul de vremea povestirei ei. Noi știam că ea, cum s-ar zice în limba noastră, făcea haz pe Teodor, căci avea pentru dînsul o mie de mici băgări de samă, ce plac atîta de la o femeie. Dar pentru ca să ne despăgubească oarecum de acea deosăbire, cu noi era mai iubitoare și bună decît ar fi fost poate în orice altă împregiurare. Ea singură nu tăgăduia acea părtinire, căci era slobodă și venețiană...

O, Italie! țară împodobită! Ale fiilor tăi simțiri se dezvălesc fără stavilă supt jugul puternic a multelor patimi! Într-o silnică împotrivire, cumplit trec anii și curînd viața scurtează! Îm-pedecarea înnădușă, sfarmă acea dumnezeiască scînteie, ce pe o parte a omenirii o rădică atît asupra ceilalte. Italie! Te slăvesc în cerul tău de-a pururea lin și albastru, în vecinica ta primăvară, cu ai tăi chedri și portocali, în frumuseța fetelor tale, cu părul lung, negru și neted, picînd ca o matasă pe obraz în inele împletite. Dar mai mult te slăvesc în a ta nefațarnică slobozenie și în văzduhul tău înfocat, ce aprinde simțirea pînă și în sufletele cele mai nesimțitoare!...

- În cinci ani multe se prefac, începu iarăși *la signora*, dar în noaptea ceea odihnă nu putui afla. Văzui pană la ce de pe urmă lopată depărtîndu-se cu răpejune; și, încet-încet, se stinseră toate luminele. Numai singurătatea întunericului stăpînea acea tăcere, cînd s-arătă peste canal o lampă, a căriea pară, împregiurată de aburii lagunelor, se prevedea ca pintr-o rază neagră. Totodată, zării de astă parte un om, învălît în tabarul ce bine cunoșteam, că dezlegă de la stîlp gondola, se pusă într-însa și pluti spre locul unde, cînd și cînd, se mai înălța cîte o rază obosită. Ajunsă, deschisă ușa despre apă cu mare înlesnire, ca cînd nu ar fi fost dintăia oară, ș-atunci îl perdui din vedere. Uitai tot! O singură simțire numai rămasă în mine: spaima amară. Tremuram, pentru că știam că la noi ferul pătrunde adînc, dar pe furiș și vînzător. Paolina, soră-mea, era și ea în Veneția, spre petrecerea carnavalului. O trezii și-i spusei tot.

- Să nu-l lăsăm singur, zisă ea îndată; să trimetem pe Pietro, ca, întâmplându-se ceva, să-i poată fi de vrut ajutor. Pietro dormea, dar după ce înțeleasă bine, își luă stilul - căci Teodor era iubit de toți în casa noastră - se porni, și degrabă-l văzurăm și pe dînsul în ceea parte, îmblînd dinaintea palatului. Nu trecu mult, și un țipet de femeie, cu răcnite bărbătești, pătrunsă de grozăvie liniștea nopții. Se deschisă un balcon cu sălbatică mînie, și un trup pică în canal...

De-acolo înainte nu am mai putut vede, căci noi, femeile, sîntem de fire slabe. Știu numai că după ce îmi venii în simțiri, mă găsii în casă la Teodor. El zăcea pe un pat, mai mort, plin de sînge și de apă, cu fața prăpădită; și din părul lui cel lung curgea șiraie. Paolina plîngea, și Pietro îl privea cu jale. În gondola ce l-au adus se văd și astăzi rămășițe de pete roșii. Poate că nu aş mai fi în stare de a suferi o așa duioasă noapte! S-ar fi curmat și a lui Teodor cele de pe urmă ceasuri de o slabă viață dacă nu l-ar fi ajutat tinereța ca pe un iubit al ei. El pătimi tare și lungă vreme. Cînd începu a se însănătoșa, îl luă Paolina cu dînsa la Verona, de unde apoi au mai umblat mult prin lume; și cînd nu mai nădăjduiam de a-l vede, sosi, fără veste, într-o sară, iarăși cu barca de la Mestri, însă nu singur. Cît pentru familia din față, cum îi zic eu, într-aceeași ticăloasă noapte fugi la o *villa* pe Brenta; și se întâmplă că nu mai văzu Veneția *signor* Fabrițio. Bianca, după cum am auzit, se mărită cu un conte din orașul Mantua, unde ea acum și-au aşăzat lăcuința; și așa fu că rămasă palatul Foscari pustiu.

Cu aceste de pe urmă cuvinte sîrși de povestit *la signora*, și noi tot tăceam. Iar Antonio nu se putu opri de a zice, cam cu mînie:

- Oh! Femeile, femeile! toate sînt așa! îți pui pentru dînele viața în primejdie; te omoară, te îneacă; și ele, ca să te mîngîie, dacă mai trăiești, se dau celui dintîi ce găsesc, ca cînd nu ai fi fost lor nimica.

- Cum vorbiți, domnilor, zisă Letiția, cu așa mare ușurință dinainte unei dame de sexul ei. Dar voi răspunde c-așa sînteți și voi cu toții, iubitori de sineși; nu vreți nici să știți de jărtfile ce vă fac femeile! Toate așezările societății sînt împotriva lor. Ba încă și voi, prin o nemărginită strîmbătate și nemulțămire, le ocăriți, fiind poate de o mie de ori mai răi decît dînele.

Zicînd aceasta ne dete sară bună și cîte o sărutare la toți; căci așa era obiceiul doamnei Letitiei. Ne bătu un pic inima, dar se trecu cu răcoarea nopții; și, auzind clopotul de la San-Marco sunînd ceasuri tîrzie, ne trasărăm fieșcare spre o întăritoare odihnă.

Canal Grande, 11 avgust 1839

(C. Negri, *Veneția*, în Id., *Scrieri I*, text ales, stabilit, note și studiu introductiv de E. Boldan, EPL, București, 1966, pp. 89-95)